

УДК 657.62

DOI: 10.31891/2307-5740-2021-300-6-31

ГОРДЕЄВА-ГЕРАСИМОВА Л. Ю.

ORCID ID: 0000-0002-8845-2890

ЯРОМИЧ Л. С.

e-mail: yaromich.lily@gmail.com

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДИКИ АУДИТУ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У роботі досліджено методику аудиту власного капіталу підприємства. Особлива увага приділена дослідженню завдань, об'єктів та джерел інформації за цим напрямком аудиторської перевірки. У результаті аналізу праць науковців запропоновано вирішення неузгоджених питань та власне бачення концептуальних основ методики аудиту власного капіталу.

Ключові слова: аудит, власний капітал, об'єкти аудиту, джерела інформації, елементи облікової політики.

LIUDMYLA HORDIEIEVA-HERASYMOVA, LILYA YAROMYCH

Oles Honchar Dnipro National University

STUDY OF THE METHODOLOGY FOR AUDITING THE COMPANY'S EQUITY CAPITAL

Effective management of equity can not happen without the creation of a quality system of control over changes in its size and structure at appropriate intervals. Carrying out an independent form of financial control - audit provides early detection of deviations in the system of accounting and reporting and their elimination by enterprises. A very important issue is the development of methods for auditing various areas of accounting for the movement of equity of the enterprise to implement quality control. Significant components of the effectiveness of the audit are the correct setting of audit objectives and determine its main sources of information. The method of auditing the equity of the enterprise is investigated in the work. Particular attention is paid to the study of tasks, objects and sources of information in this area of audit. A comparison of the definition of the tasks of the audit of equity by different scientists is made. The scheme of interrelation of objects of audit of own capital with sources of information concerning these objects is constructed. It is advisable to use various sources of information to conduct a quality audit of the constituent documents and equity. The paper compares the views of different authors on the use of specific sources of information in the audit of equity. As a result of the analysis of works of scientists the decision of uncoordinated questions and own vision of conceptual bases of a technique of audit of own capital is offered. We consider it appropriate to add to the Order on Accounting Policy a section "Equity", which would contain the necessary information on the authorized, additional, reserve capital, retained earnings (uncovered losses) and other components available to the company. This will establish compliance with the provisions of the accounting policy and the constituent documents on equity and will facilitate the task of users of relevant information.

Keywords: audit, equity, objects of audit, sources of information, elements of accounting policy.

Постановка проблеми у загальному вигляді

та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями

Основне джерело формування активів підприємства – власний капітал. Виходячи з цього, його зміни мають бути контрольованими та чітко регламентованими в процесі функціонування системи управління діяльністю підприємства. Взагалі, ефективне управління власним капіталом не може бути запроваджено без створення якісної системи контролю за змінами його розміру та структури у відповідні проміжки часу. Аудит є одним з невід'ємних видів незалежного фінансового контролю, який забезпечує завчасне виявлення відхилень в системі ведення бухгалтерського обліку і складання звітності та їх усунення підприємствами. Це призводить до значного збільшення попиту на аудиторські послуги і висуває на перший план необхідність розробки методики аудиторської перевірки різних ділянок обліку руху власного капіталу підприємства, оскільки від правильності ведення обліку залежить достовірність і правильність формування та використання власності підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Організація та методика аудиту власного капіталу досліджувалася багатьма вченими, серед яких Кулаковська Л.П., Бутинець Ф.Ф., Іванова Н.А., Ролінський О.В., Савченко В.Я., Бурлан С.А. та ін. У своїх працях науковці розглядають концептуальні основи аудиту: мету аудиту власного капіталу, завдання, об'єкти, джерела інформації тощо. Попри наявність значної кількості робіт із даної теми, не можна виділити єдине бачення стосовно цього питання, а, отже, є необхідність, порівнявши результати попередніх досліджень, визначити єдину методику аудиту власного капіталу.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

В результаті досліджень було з'ясовано, що поки що не існує єдиної системи концептуальної основи аудиту власного капіталу. У зв'язку з цим, незважаючи на значні наукові досягнення у цьому напрямку, питання методики аудиту власного капіталу в сьогоденних умовах, з урахуванням певних законодавчих змін, залишаються актуальними та потребують подальшого дослідження.

Формулювання цілей статті

Метою статті є дослідження особливостей організації та методичних аспектів аудиту власного капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу

Одним з найважливіших показників, що характеризує фінансовий стан підприємства, є власний капітал. Тому питання контролю за його формуванням та використанням мають велике значення в управлінні діяльністю будь-якого суб'єкта господарювання. Інформація про власний капітал повинна бути основою для аналітичних прогнозів щодо майбутнього розвитку підприємства. У зв'язку з цим суттєво зростають вимоги до змісту та якості звітної інформації про власний капітал [1].

Згідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [2], власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Аудит власного капіталу компанії є одним з найважливіших і найскладніших напрямків перевірки господарської діяльності підприємства. При цьому важливими складовими ефективності проведення аудиту є правильна постановка завдань перевірки та визначення її основних джерел інформації. Для розгляду методики аудиту операцій із власним капіталом компанії, визначимо його мету і завдання.

Метою аудиту власного капіталу є перевірка даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності операцій із власним капіталом підприємства для висловлення незалежної думки аудитора щодо достовірності, повноти та неупередженості отриманої інформації відповідно до чинного законодавства та інших внутрішніх положень суб'єктів господарювання.

Завдання аудиту власного капіталу, визначені науковцями, наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння постановок завдань аудиту власного капіталу різними вченими

№ з/п	Джерела інформації	Бутинець Ф.Ф., [3, с.486 - 489]	Іванова Н.А., Роліський О.В. [4, с.133]	Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. [5, с.112]	Бурлан С.А. [6]	Авгорська позиція
1	2	3	4	5	6	7
1	Визначення основної інформації про підприємство	-	-	+	-	+
2	Перевірка наявності та узгодженості форм статутних документів	-	-	+	-	+
3	Визначення структури управління суб'єктом господарювання і повноваження керівників усіх рівнів при прийнятті відповідних управлінських рішень	-	-	+	-	-
4	Встановлення відповідності чинному законодавству щодо формування власного капіталу та його узгодженості установчим документам	+	+	-	+	+
5	Перевірка своєчасності сплати мінімальної величини статутного (пайового) капіталу під час реєстрації підприємства	-	-	-	-	+
6	Розкриття повноти та своєчасності внесків засновників підприємства та правильності відображення в обліку суми власного капіталу	+	+	+	+	+
7	Підтвердження адекватності методів оцінки часток, внесених засновниками до статутного капіталу в натуральній та нематеріальних формах. Під час перевірки керуватися П(С)БО 12, у якому вказано на те, що майно має оцінюватися за справедливою вартістю	-	-	+	-	+
8	Установлення обґрунтованості операцій з формування прибутку і збитків, їх використання та розподілу	+	+	-	+	+
9	Підтвердження інформації про розподіл часток статутного капіталу між власниками; права, обмеження або привілеї на ці частки; зміни часток власників у статутному капіталі	-	-	+	-	+
10	Для акціонерних товариств підтвердження інформації про передплачені акції; загальну суму коштів, отриманих в процесі передоплати на акції; акції в статутному капіталі за конкретними типами та категоріями	-	-	+	-	+
11	Перевірка правомірності випуску акцій власної емісії та дотримання термінів їхнього подальшого використання	-	-	-	+	+
12	Перевірка достовірності відображення показників стосовно власного капіталу в обліку та звітності, та встановлення законності й правильності їхнього формування та цільового використання	+	+	+	+	+
13	Визначення структури власного капіталу; аналіз змін, що відбулися в структурі за кілька звітних періодів	-	-	+	-	-
14	Перевірка обґрунтованості змін величини статутного капіталу	-	-	-	+	+
15	Перевірка достовірності формування та використання капіталу у дооцінках, резервного та додаткового капіталу	-	-	-	+	+
16	Встановлення законності та правильності відображення змін власного капіталу в обліку протягом звітного періоду	-	-	-	+	+
17	Встановлення відповідності вимогам чинного законодавства щодо оформлення первинних документів та ведення обліку власного капіталу підприємства	-	-	+	-	+
18	Перевірка стабільності розміру статутного капіталу	+	+	-	-	+
19	Перевірка правильності вартісної оцінки майна, що внесли засновники	-	-	+	-	+

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7
20	Підтвердження інформації про залишки та зміни у власному капіталі, що були зафіксовані у звітному періоді	-	-	+	-	+
21	Надання оцінки системі внутрішнього контролю та обліку установчих документів та власного капіталу	-	-	+	-	-
22	Перевірка процедури розподілу прибутку, що залишається у розпорядженні суб'єкта господарювання за результатами звітного року після оплати обов'язкових платежів	-	-	+	-	+
23	Перевірка правильності розрахунку доходу засновників й акціонерів та утримання податку з доходів	-	-	+	-	+

Джерело: узагальнено автором на основі [3–6]

Визначивши мету та завдання аудиту власного капіталу розглянемо його основні об'єкти. Загалом об'єктом аудиту є те, що вивчає аудитор, на що спрямовано його дослідження під час аудиторської перевірки, тобто вся господарська та фінансова діяльність підприємства, відображена в бухгалтерському обліку та фінансовій звітності. Вважаємо за доцільне виділити наступні об'єкти аудиту, узагальнені на рис. 1.

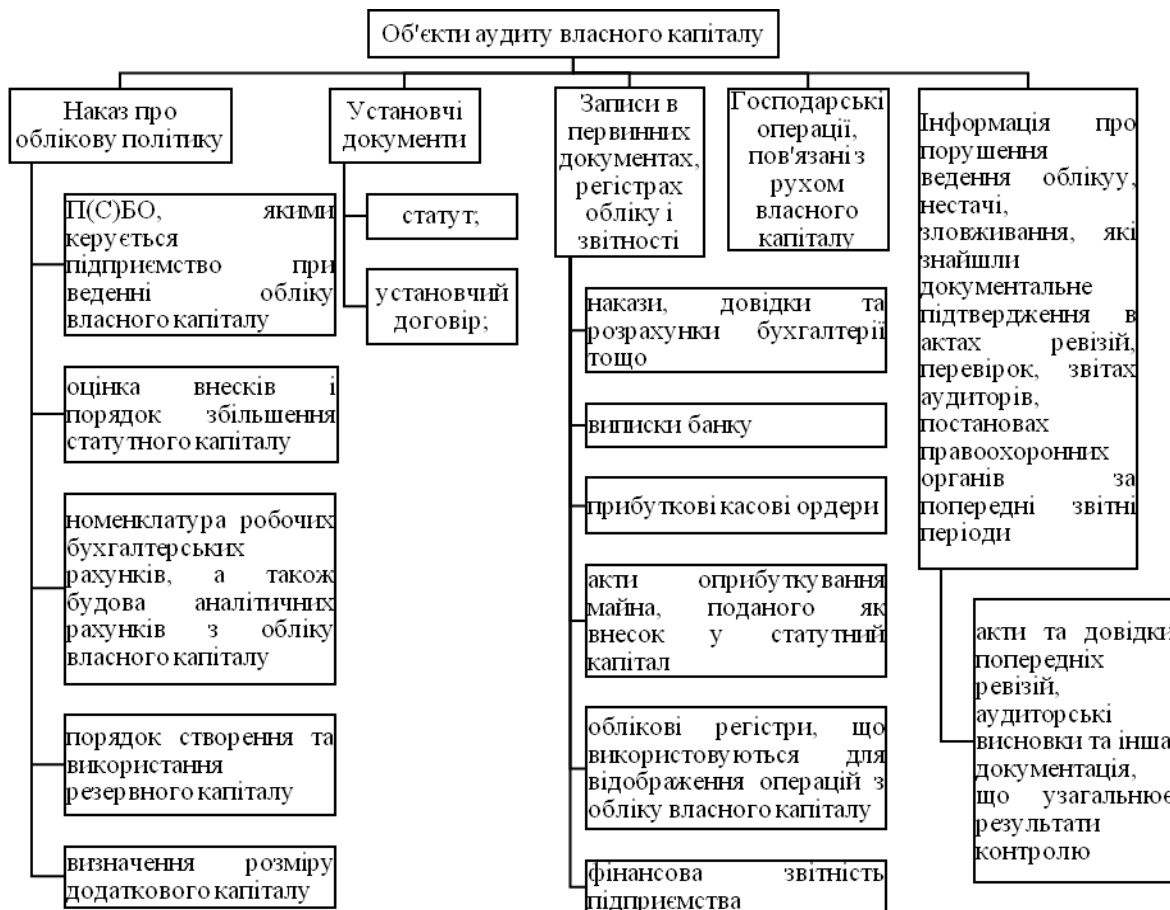

Рис. 1. Об'єкти аудиту власного капіталу

Джерело: узагальнено авторами на основі [7–9]

Зауважимо, що більшість підприємств в Наказі про облікову політику не зазначають ніякої інформації щодо його власного капіталу. Для вирішення цієї проблеми пропонуємо додати окремий розділ «Власний капітал», що матиме наступну структуру (див. рис. 2).

Створення такого розділу є важливим елементом внутрішнього регулювання формування та обліку власного капіталу, що сприятиме підвищенню повноти та достовірності інформації про фінансовий стан підприємства. Завдяки цьому буде узгоджено положення облікової політики та установчих документів задля задоволення інтересів користувачів стосовно обліку власного капіталу. Для проведення якісного аудиту установчих документів та власного капіталу доцільно використовувати різні джерела інформації. У таблиці 2 співставлено погляди різних авторів щодо цього питання.

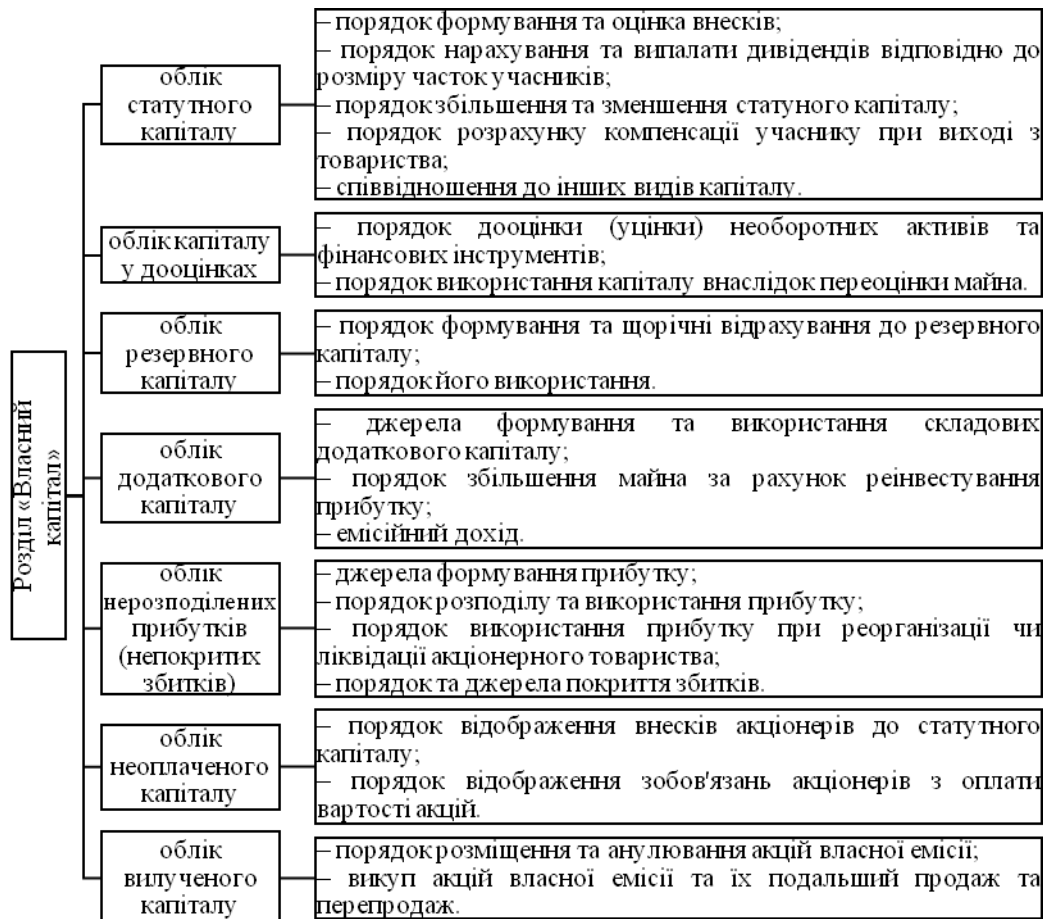

Рис. 2. Структура розділу про власний капітал у Наказі про облікову політику підприємства
Джерело: авторська розробка

Таблиця 2

Порівняння різних суджень стосовно джерел інформації аудиту власного капіталу

№ з/п	Джерела інформації	Бутинець Ф.Ф. [3, с.486-489]	Іванова Н.А., Роліський О.В. [4, с.133]	Савченко В.Я., Зотов В.О., Кирilenko С.А. [10, с.161-162]	Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. [5, с.112]	Бурлан С.А. [6]
1	Установчі документи (статут, установчий договір, протоколи зборів засновників, учасників, акціонерів)	-	-	+	+	+
2	Наказ про облікову політику підприємства;	+	+	+	-	+
3	Документи з формування статутного капіталу (надходження від засновників-учасників коштів, матеріальних цінностей та інші первинні документи)	+	+	+	+	+
4	Документи, що підтверджують право власності на майно, яке внесено до статутного капіталу (свідоцтво про право власності на нерухомість, транспортні засоби, земельні ділянки, інтелектуальну власність тощо)	+	+	-	+	+
5	Облікові реєстри власного капіталу, розрахунків з учасниками (головна книга, журнали, відомості, оборотні відомості)	+	+	+	-	+
6	Організаційні документи (свідоцтво про державну реєстрацію, накази та розпорядження, протоколи закритого перепису про підсумки торгів, довідки про реєстрацію в фіскальних органах, органах статистики, ліцензії на види діяльності)	+	+	-	+	+
7	Акти та довідки попередніх ревізій, аудиторські звіти, дані внутрішнього контролю, інша документація, що узагальнює результати контролю	+	+	-	-	+
8	Відповіді на запити аудитора, отримані від підприємства, Що перевіряється та третіх осіб	-	-	-	-	+
9	Методи оцінки часток, які внесено до статутного капіталу в натуральній та нематеріальній формах	-	-	-	+	-
10	Фінансова та статистична звітність (форма 1 «Баланс», ф.4 «Звіт про власний капітал», ф.5 «Примітки до річної фінансової звітності» тощо)	+	+	+	+	+

Джерело: узагальнено авторами на основі [3–6; 10]

На наш погляд, для перевірки слід використовувати усі запропоновані джерела інформації. Аналіз цих документів дозволить аудиторам виділити основні порушення, а також застосувати аудиторські процедури «по суті»: формування статутного та інших капіталів суб'єкта господарювання; операції з цінними паперами власної емісії; нарахування та виплата дивідендів; перевірка розподілу прибутку тощо [11].

Після здійснення перевірки аудитор може надати компанії рекомендації щодо підвищення ефективності використання її власного капіталу.

Висновки

Отже, власний капітал для підприємства є тим життєво важливим елементом, без якого неможлива ні робота, ні подальше існування будь-якого суб'єкта господарювання. Таким чином, зазначимо, що аудит власного капіталу є одним з найважливіших напрямків аудиту. Він є запорукою стабільної роботи підприємства, ефективності та прибутковості його діяльності. Як внутрішні, так і зовнішні користувачі фінансової звітності зацікавлені в результатах аудиту власного капіталу.

Вважаємо за доцільне додати до Наказу про облікову політику розділ «Власний капітал», який би містив необхідну інформацію стосовно статутного, додаткового, резервного капіталів, нерозподілених прибутків (непокритих збитків) та інших його складових, що наявні на підприємстві. Це дозволить встановити відповідність положень облікової політики та установчих документів щодо власного капіталу та полегшить завдання користувачам відповідної інформації.

Література

1. Фабіянська В.Ю. Основні підходи до проведення аудиту власного капіталу підприємства / В.Ю. Фабіянська, О.П. Петровська // Проблеми економічного, облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством : матеріали I Всеукр. наук.-практ. конф. молод. науковців, 14-15 квітня 2016 року. – Вінниця : ВНАУ, 2016. – С. 147–151.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. – URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Бутинець Ф.Ф. Аудит : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / Ф.Ф. Бутинець. – 2-е вид., перероб. та доп. – Житомир : ПП «Рута», 2002. – 672 с.
4. Іванова Н.А. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / Н.А. Іванова, О.В. Ролінський. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 216 с.
5. Кулаковська Л.П. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / Л.П. Кулаковська, Ю.В. Піча. – К. : Каравела, 2004. – 568 с.
6. Бурлан С. А. Організація і методика аудиту : навч. посіб. / С. А. Бурлан, Н. О. Руденко. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. – 184 с.
7. Фабіянська В. Ю. Методичні аспекти проведення аудиту власного капіталу / В. Ю. Фабіянська, А.В. Арсенюк. // Ефективна економіка. – 2017. – № 6.
8. Подмешальська Ю. В. Розробка програми аудиту власного капіталу / Ю. В. Подмешальська, Л.К. Фефанов, П. О. Горбатова // Економічна наука. – 2019. – № 3. – С. 50–57.
9. Назаренко О. В. Організаційні аспекти формування, обліку та аудиту власного капіталу підприємств / О. В. Назаренко, Т. С. Чижова // Економічна наука. – 2019. – № 9. – С. 30–34.
10. Аудит : навч.-метод. посібник / [В. Я. Савченко, В.О. Зотов, С. А. Кириленко та ін.]. – К. : КНЕУ, 2003. – 268 с.
11. Пилипчук Н. М. Аудит власного капіталу та шляхи його подальшого удосконалення / Н.М. Пилипчук // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. Вип. 2/1. – С. 91–93.

References

1. Fabiianska V.Iu. Osnovni pidkhody do provedennia audytu vlasnoho kapitalu pidpriemstva / V.Iu. Fabiianska, O.P. Petrovska // Problemy ekonomichnoho, oblikovoho, kontrolnoho i analitychnoho zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom : materialy I vseukr. nauk.-prakt. konf. mlad. naukovtsiv, 14-15 kvitnia 2016 roku. – Vinnytsia : VNAU, 2016. – S. 147–151.
2. Natsionalne polozhennia (standart) bukhgalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti» : nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 07.02.2013 № 73. – URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>
3. Butynets F.F. Audyd : pidruchnyk dlia studentiv spetsialnosti «Oblik i audyt» vyshchikh navchalnykh zakladiv / F.F. Butynets. – 2-e vyd., pererob. ta dop. – Zhytomyr : PP «Ruta», 2002. – 672 s.
4. Ivanova N.A. Orhanizatsiia i metodyka audytu : navch. posib. / N.A. Ivanova, O.V. Rolinskyi. – K. : Tsentri uchbovii literatury, 2008. – 216 s.
5. Kulakovska L.P. Orhanizatsiia i metodyka audytu : navch. posib. / L.P. Kulakovska, Yu.V. Picha. – K. : Karavela, 2004. – 568 s.
6. Burlan S. A. Orhanizatsiia i metodyka audytu : navch. posib. / S. A. Burlan, N. O. Rudenko. – Mikoлайiv : Vyd-vo ChNU im. Petra Mohyly, 2017. – 184 s.
7. Fabiianska V. Yu. Metodychni aspekty provedennia audytu vlasnoho kapitalu / V. Yu. Fabiianska, A.V. Arseniuk. // Efektyvna ekonomika. – 2017. – № 6.
8. Podmeshalska Yu. V. Rozrobka prohramy audytu vlasnoho kapitalu / Yu. V. Podmeshalska, L.K. Feofanov, P. O. Horbatova // Ekonomichna nauka. – 2019. – № 3. – S. 50–57.

9. Nazarenko O. V. Orhanizatsiini aspekty formuvannia, obliku ta audytu vlasnoho kapitalu pidpriemstv / O. V. Nazarenko, T.S. Chyzhova // *Ekonomichna nauka*. – 2019. – № 9. – S. 30–34.
10. *Audit : navch.-metod. posibnyk* / [V. Ya. Savchenko, V.O. Zotov, S. A. Kyrylenko ta in.]. – K. : KNEU, 2003. – 268 s.
11. Pylypchuk N. M. Audit vlasnoho kapitalu ta shliakhy yoho podalshoho udoskonalennia / N.M. Pylypchuk // *Visnyk ONU imeni I.I. Mechnykova*. – 2013. – Т. 18. Вyp. 2/1. – S. 91–93.

Надійшла / Paper received : 09.10.2021
Надрукована/Printed : 07.12.2021